

درآمدی بر فهرست‌های همگانی پیوسته آپک

سیدحسین محمدی^۱

چکیده: امروزه فن‌آوری رایانه تقریباً در تمامی حوزه‌های علمی نفوذ کرده و تأثیر بسزایی بر آنها گذاشته است. یکی از حوزه‌هایی که به شدت از رایانه و فن‌آوری تأثیر پذیرفته حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی است. استفاده از رایانه در کتابخانه‌ها منجر به تحول و دگرگونی اصولی در این حوزه گردیده به گونه‌ای که امروزه اکثر کتابخانه‌ها متحول شده و به مراکز اطلاع‌رسانی و اشاعه اطلاعات مبدل شده‌اند.

قابلیت رایانه در ذخیره و بازیابی و همچنین اشاعه و تبادل اطلاعات باعث شده که اکثر کشورهای پیشرفته دست‌اندرکار استفاده از رایانه شده و علاوه بر به‌کارگیری رایانه فهرست‌های پیوسته را نیز در کتابخانه‌های خود راه‌اندازی کنند. در ایران نیز بیشتر کتابخانه‌ها یا رایانه را به کار گرفته‌اند و یا در صدد تهیه و راه‌اندازی آن هستند.

کلیدواژه‌ها: فهرست‌های پیوسته، مزایای فهرست‌های پیوسته، دسترسی به فهرست‌های پیوسته، فهرست‌های ستی

مقدمه

زبان‌های مختلف و نمایش فرمت‌های فهرست‌نویسی ماشین‌خوان مارک^۲ همراه با تصاویر مرتبط با فهرست مربوطه، افق‌های جدیدی را به منظور دسترسی کارآمد و مؤثر به فهرست‌های پیوسته کتابخانه‌ها نمایان ساخته است.

در این مقاله به برخی از راه‌نماها و روش‌های دسترسی به فهرست‌های پیوسته کتابخانه‌ها از طریق

امروزه ظهور شبکه جهانی^۱ و قابلیت‌های بی‌نظیر آن مثل: دسترسی به اطلاعات چندرسانه‌ای، پیوند فرامتنی در رکوردهای کتابشناختی، به‌کارگیری جلوه‌های گرافیکی برای استفاده مؤثر و جذابیت بخشیدن به فهرست و امکانات جانبی دیگر نظیر ارسال نتایج کاوش از طریق پست الکترونیکی، جستجو به

۱. کارشناس کتابداری دانشگاه علامه طباطبائی

3. Marc : Machine Readable Cataloging

Email : hossein 77 @ noavar. com
2. World Wide Web

شبکه جهانی و تأثیر آنها بر خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی اشاره می‌گردد.

مفهوم فهرست‌های پیوسته

از نظام‌های پیوسته در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی می‌توان از آپک‌ها^۱ نام برد که در واقع هدف از طراحی آنها کمک به کاربران این مراکز است. دایره‌المعارف بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی^۲، فهرست پیوسته همگانی را این گونه تعریف کرده است:

"پایگاه اطلاعاتی از رکوردهای کتابشناختی، اغلب متعلق به مجموعه کتابخانه‌ای خاص که امکان جستجو از طریق عنوان، موضوع و مؤلف در آن توسط پایانه‌های عمومی وجود دارد". همچنین فرهنگ تخصصی انجمن کتابداران آمریکا^۳، فهرست پیوسته همگانی را این گونه تعریف کرده است:

"پایگاه اطلاعاتی کتابشناختی"^۴ رایانه‌ای قابل دسترس از طریق پایانه‌ها، که استفاده‌کننده می‌تواند در آن بدون کمک واسط انسانی نظیر کارکنان کتابخانه، به طور مستقیم و مؤثر به جستجو و بازیابی رکوردهای کتابشناختی بپردازد.

پیشینه و تاریخچه فهرست‌های پیوسته

فهرست‌های پیوسته تا به امروز سه یا چهار نسل را پشت سر گذاشته‌اند. در اواخر دهه ۱۹۷۰ پدیده‌ای به

نام فهرست‌های دسترسی عمومی پای به عرصه علم کتابداری و اطلاع‌رسانی گذاشت.

در واقع آگاهی از توانایی‌ها و قابلیت‌های رایانه در ذخیره و بازیابی اطلاعات کتابشناختی از یک سو و مشکلات ناشی از حجم زیاد برگه‌دان‌ها در نظام سستی که اداره آنها را روز به روز مشکل‌تر می‌کرد از سوی دیگر، باعث شد تا توجه به فهرست‌های رایانه‌ای بیشتر شود.

آنچه که موجب پیشرفت فهرست همگانی پیوسته شد این بود که به دلیل افزایش تعداد منابع کتابخانه فهرستنویسی و رده‌بندی کتاب‌ها، برگه‌آرایی و اداره برگه‌دان به صورت یک مشکل حاد درآمده بود و تأمین هزینه تهیه برگه، برگه‌دان و فضای بیشتر برای برگه‌دان‌های جدید و نیروی انسانی بیشتر غیرعملی بود.

بحران برگه‌دان^۵ در ایالات متحده یکی از عواملی بود که سرانجام توجه کتابداران را به استفاده از رایانه و تعطیلی برگه‌دان بیشتر کرد. در دهه ۱۹۸۰ راه‌های دسترسی به منابع در فهرست‌های پیوسته گسترش یافت و جستجوی اثر غیر از نویسنده، عنوان و شماره بازیابی به طریق و روش‌های دیگر مثل جستجو از طریق کلید واژه‌هایی از عنوان اثر، سرعنوان‌های موضوعی و اسامی سایر پدیدآورندگان مثل مترجم و ویرایشگر میسر شد.

همچنین در این دوره فهرست‌های پیوسته در جستجوی اطلاعات از عملگرهای بولی مثل Not, Or, And به منظور اخص کردن موضوع و یا افزایش دامنه جستجو استفاده کردند.

در دهه ۱۹۹۰ خدمات فهرست پیوسته از محدوده کتابخانه فراتر رفته و ارتباط کاربر را به سایر کتابخانه‌ها

1. OPAC : Online Public Access Catalog
2. International Encyclopedia of information and library Science
3. ALA Glossary of Library and information Sciencel
4. Bibliographic database

5. Card Catalog Crisis

از طریق راه‌دور در سطوح ملی، محلی و جهانی برقرار ساخت.

به علاوه بانک‌های اطلاعاتی در این دوره از نظر کمی و کیفی گسترش یافتند. در این دوره بسیاری از فهرست‌های پیوسته، از طریق اینترنت قابل دسترسی شدند و در نتیجه به صورت منابع مفیدی برای کاربران در دسترسی به اطلاعات کتابشناختی و حتی اصل مدارک از راه‌دور برآمدند.

و بالاخره این که ظهور شبکه جهانی افق‌های جدیدی را به منظور دسترسی کارآمد به فهرست پیوسته کتابخانه‌ها نمایان ساخت. قابلیت‌های فرامتنی^۱ و چندرسانه‌ای^۲ شبکه در ارائه اطلاعات، مفهوم فهرست پیوسته همگانی را متحول ساخته است.

امروزه بیشتر کتابخانه‌ها در سراسر جهان فهرست پیوسته خود را در شبکه وب قرار داده‌اند و بقیه نیز در حال برنامه‌ریزی و طراحی فهرست‌های پیوسته خود در شبکه هستند. تحولات همچنان ادامه دارد و به سادگی می‌توان پیش‌بینی کرد که در آینده حتی نیازی به فهرست‌نویسی و ساختن پیشینه به شیوه حاضر نخواهد بود. زیرا با مباحث نوینی چون ابر داده^۳ و زبان فرامتنی در منابع الکترونیکی و استفاده از انواع فن‌آوری‌ها، رایانه خود قادر است تک‌تک عناصر کتابشناختی را شناسایی کرده و در فایل‌های مربوطه ذخیره کند و به اصطلاح دست به فهرست‌نویسی خودکار بزند.

مزایای فهرست‌های پیوسته در مقایسه با فهرست‌های سنتی

فهرست‌های رایانه‌ای پیوسته در مقایسه با فهرست‌های سنتی ویژگی‌ها و قابلیت‌های منحصر به فردی دارند و همین امر باعث گرایش اکثر کتابخانه‌ها به فهرست‌های پیوسته شده و در واقع آنها فهرست‌های سنتی را کنار گذاشته و اقدام به استفاده از فهرست‌های پیوسته نموده‌اند.

لذا در اینجا به تعدادی از قابلیت‌ها و امکانات فهرست‌های پیوسته اشاره می‌شود:

۱. قابلیت‌های جستجو و بازیابی اطلاعات

یکی از مزایا و امکانات فهرست‌های پیوسته در قیاس با فهرست‌های سنتی، قابلیت‌های جستجو و بازیابی اطلاعات و یا بالابودن نقاط بازیابی^۴ است. در واقع در فهرست‌های رایانه‌ای برخلاف فهرست‌های سنتی نقاط بازیابی بیشتری در اختیار کاربر قرار می‌گیرد و کاربر می‌تواند با داشتن کمترین اطلاعات به جستجو و بازیابی اثر یا آثار مورد نظر خود بپردازد. به عبارت دیگر علاوه بر نویسنده، عنوان و موضوع کاربر می‌تواند از طریق شناسه‌های دیگری مثل: عنوان فرعی، زبان اثر، شکل ماده، محل و تاریخ انتشار به جستجو بپردازد.

به عبارت دیگر فهرست‌های پیوسته با ایجاد انواع بایگانی‌ها و نمایه‌ها راه‌های دسترسی به مدخل‌ها را افزایش می‌دهند.

۲. جستجوی کلیدواژه‌ای

از دیگر قابلیت‌های فهرست‌های رایانه‌ای جستجوی کلیدواژه‌ای است. این شیوه جالب‌ترین

1. Hyper Text
2. Multi media
3. Meta data

4. Access Points

۶. میزان اطلاعات ارائه شده

از دیگر فواید فهرست‌های رایانه‌ای بالا بودن میزان اطلاعات ارائه شده در رکوردها است. یعنی در فهرست‌های رایانه‌ای یا به اصطلاح در رکوردهای ماشینی میزان اطلاعات ارائه شده محدود به اطلاعات فهرست برگه نظام سنتی نیست، بلکه فهرست‌های رایانه‌ای موارد دیگری مثل: خلاصه اثر، یادداشت‌های مفصل‌تر، فهرست مطالب را نیز شامل می‌شوند.

مزایای فهرست‌های پیوسته شبکه جهانی

اما فهرست‌های پیوسته شبکه جهانی نیز در مقایسه با فهرست‌های رایانه‌ای دارای ویژگی‌ها و قابلیت‌های برجسته‌ای هستند. در واقع آنچه که امروزه شبکه جهانی را از دیگر خدمات اینترنت متمایز ساخته و باعث رشد روزافزون آن شده است، محیط فرامتنی و چندرسانه‌ای آن برای ارسال و دریافت اطلاعات است. امروزه استفاده از پیوندهای فرامتنی در رکوردهای کتابشناختی، به کارگیری جلوه‌های تصویری و گرافیکی برای استفاده مؤثر و جذابیت بخشیدن به فهرست، دسترسی به اطلاعات چندرسانه‌ای‌ها (متن، صوت، تصویر) به صورت همزمان و امکانات جانبی دیگر نظیر: ارسال نتایج کاوش از طریق پست الکترونیکی^۱، جستجو به زبان‌های مختلف و نمایش فرمت‌های فهرست‌نویسی ماشین‌خوان همراه با تصاویر مرتبط از فهرست‌ها و قابلیت‌ها و امکانات دیگر باعث گرایش اکثر کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به این محیط جدید شده است. لذا امروزه کمتر کتابخانه‌ای را

قابلیت فهرست‌های رایانه‌ای در جستجوی اطلاعات است و فرد می‌تواند از طریق کلیدواژه به جستجو در موضوع دلخواه خود پردازد.

۳. کوتاه‌سازی واژه‌های جستجو

محدود کردن و کوتاه‌سازی^۱ واژه‌های جستجو و به عبارت دیگر محدود کردن و افزایش دادن دامنه جستجو به وسیله عملگرهای بولی مثل Not, And, Or یکی دیگر از مزیت‌های فهرست‌های پیوسته است و کاربر می‌تواند با پیاده کردن عملگرهای فوق در عمل جستجو در دامنه جستجوی خود را محدود کرده یا افزایش دهد و به نتایج بهتر و دقیق‌تری برسد.

۴. بازیابی با حداقل اطلاعات

همچنین بازیابی با حداقل اطلاعات از دیگر مزایای فهرست‌های پیوسته است. یعنی با در دست داشتن حداقل اطلاعات می‌شود مطالب مورد نظر را بازیابی نمود. برای مثال در برخی از اپک‌ها با دادن چهار حرف از نام نویسنده و چهار حرف از نام کتاب، اطلاعات کامل آن به سرعت بر صفحه نمایش رایانه ظاهر می‌شود.

۵. جستجوی شماره‌ای

در این روش از طریق شماره‌های تعلق گرفته به اثر مثل: شماره راهنما، شماره استاندارد بین‌المللی کتاب ISBN^۲ یا شماره ثبت و شماره ردیف می‌توان عمل جستجو را انجام داد.

3. Email : Electronic mail

1. Truncation

2. ISBN : International Standard Book Number

می‌توان یافت که فهرست پیوسته خود را در محیط شبکه قرار نداده باشد.

برداری، کتاب‌های در حال انتشار، پرونده‌های رایانه‌ای و غیره را در برمی‌گیرد.

تأثیر فهرست‌های پیوسته شبکه در خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی

استفاده از فهرست‌های پیوسته در محیط شبکه در بسیاری از موارد حتی می‌تواند منجر به تسهیل خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی شود و لذا در اینجا به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۱. سازماندهی منابع اطلاعاتی

شاید یکی از مزایای استفاده از فهرست پیوسته برخی از کتابخانه‌ها را بتوان تسهیل فرآیند فهرستنویسی منابع اطلاعاتی جدید عنوان کرد. در واقع امروزه بیشتر کتابخانه‌ها برای صرفه‌جویی در وقت، هزینه و نیروی انسانی خود از فهرست‌های پیوسته محیط شبکه برای سازماندهی و فهرستنویسی منابع کتابخانه خود استفاده می‌کنند.

برای مثال با استفاده از فهرست پیوسته کتابخانه کنگره^۱ می‌توان اطلاعات ضروری اثر مثل شماره رده-بندی کتابخانه کنگره و موضوع براساس سرعنوان موضوعی کتابخانه کنگره را به دست آورد. فهرست پیوسته کتابخانه کنگره به عنوان یکی از کارآمدترین فهرست‌های پیوسته برای تسهیل فرآیند فهرستنویسی مشخص شده است.

این فهرست پیوسته، اطلاعات بیش از ۱۳ میلیون رکورد کتابشناختی شامل: کتاب، نشریه، آثار موسیقی، منابع دیداری - شنیداری، نسخ خطی، منابع نقشه-

۲. تسهیل فرآیند تحویل مدرک و خرید منابع

تسهیل فرآیند تحویل مدرک^۲ و خرید و سفارش منابع اطلاعاتی یکی دیگر از خدماتی است که می‌تواند از طریق فهرست‌های پیوسته موجود در محیط شبکه ارائه گردد.

نمونه بارز چنین خدماتی را می‌توان در فهرست پیوسته کتابخانه بریتانیا^۳ تحت عنوان OPAC97 به خوبی مشاهده کرد. این خدمات رایگان امکان جستجو در مجموعه‌های مرجع و تحویل مدرک کتابخانه بریتانیا را می‌دهد و در بسیاری از موارد درخواست پیوسته نسخه‌ای از منابع بازیابی شده از طریق مرکز تحویل کتابخانه بریتانیا امکان‌پذیر است.

همچنین در بسیاری از موارد با اتصال به کتابفروشی پیوسته "آمازون"^۴ می‌توان نسبت به خرید مستقیم کتاب، نشریه و دیگر منابع اطلاعاتی بازیابی شده اقدام کرد. این امکان می‌تواند به خوبی جایگزین روش‌های سنتی تحویل مدرک گردد.

به طوری که پس از انجام جستجو و اطمینان از وجود مدرک مورد نظر در مجموعه کتابخانه تنها با پر کردن چند فرم به سرعت می‌توان اصل یا نسخه‌ای از مدرک مورد نظر را درخواست کرد.

امکانات مشابهی را می‌توان در فهرست پیوسته کتابخانه ملی کشاورزی آمریکا^۵ مشاهده کرد. همچنین از طریق فهرست پیوسته انتشارات ناشران که بسیاری

2. Document Delivery

3. British library online catalog. [http://OPAC97 bl.uk](http://OPAC97.bl.uk)

4. Amazon. www.Amazon.com

5. National library of Agriculture. WWW.nal.usda.gov/ag98

1. Library of Congress online catalog_ <http://catalog.locgov>

از آنها امروزه در شبکه جهانی وب قابل دسترس هستند می‌توان نسبت به خرید پیوسته اقدام کرد.

۱. شبکه کتز^۴

این راهنما یکی از مهمترین و برجسته‌ترین راهنماهای فهرست‌های پیوسته کتابخانه‌ها در شبکه جهانی به شمار می‌رود. این راهنما امکانات مناسبی را برای شناسایی و دسترسی به فهرست پیوسته کتابخانه‌ها و نیز فهرست پیوسته ناشران سراسر جهان در اختیار استفاده‌کنندگان قرار می‌دهد.

با اتصال به سایت شبکه این راهنما در شبکه جهانی می‌توان به فهرست پیوسته کتابخانه‌های بیش از ۷۰ کشور دسترسی پیدا کرد. دسترسی به فهرست پیوسته کتابخانه‌ها در این راهنما از طریق نمایه جغرافیایی کشورها و نوع کتابخانه؛ ملی، تخصصی، عمومی، دولتی، پزشکی، دانشگاهی امکان‌پذیر است.

در واقع کاربر می‌تواند با استفاده از نمایه جغرافیایی کشورها و نیز نمایه نوع کتابخانه‌ها فهرست پیوسته مورد نظر خود را شناسایی کرده و به آن دسترسی پیدا کند.

از دیگر امکانات و قابلیت‌های برجسته این راهنما این است که می‌توان از طریق آن به فهرست پیوسته حدود ۱۰۰ ناشر در بیش از ۵۰ کشور دسترسی پیدا کرد. همچنین از طریق شرکت در گروه‌های مباحثه^۵ می‌توان به بحث و تبادل نظر در زمینه فهرست‌های پیوسته و رایانه و موضوعات مرتبط با دیگران پرداخت و از آخرین پیشرفت‌ها و تغییر و تحولات نوین در زمینه نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای^۶ در محیط شبکه آگاهی حاصل کرد.

۳. تسهیل فرآیند امانت کتاب و همکاری بین کتابخانه‌ای

در حال حاضر برخی از کتابخانه‌های ملی و بسیاری از کتابخانه‌های دانشگاهی و عمومی در سراسر جهان امکاناتی را از طریق امانت بین کتابخانه‌ای^۱ در دسترس اعضای خود قرار داده‌اند. برای مثال در فهرست پیوسته کتابخانه ملی هلند^۲، استفاده‌کننده می‌تواند از راه دور تنها با ورود کلمه رمز^۳ ضمن اینکه از وضعیت امانت مواد کتابخانه‌ای موجود در مجموعه آگاهی حاصل کند، نسبت به ذخیره یا تجدید دوره امانت کتاب یا مواد دیگر، اقدام نماید.

روش‌های دسترسی به فهرست‌های پیوسته کتابخانه‌ها از طریق شبکه جهانی

رشد فزاینده فهرست‌های پیوسته کتابخانه‌ها بر روی شبکه به گونه‌ای است که امروزه پایگاهها و راهنماهای الکترونیکی و چاپی بسیاری برای معرفی امکانات و قابلیت‌های آنها طراحی شده است.

این راهنماها و پایگاهها یکی از رایج‌ترین و روزآمدترین ابزارهای شناسایی و دسترسی به فهرست‌های پیوسته کتابخانه‌ها به شمار می‌آیند. با استفاده از این راهنماها و پایگاههای پیوسته می‌توان به فهرست پیوسته بسیاری از کتابخانه‌ها در شبکه جهانی دسترسی پیدا کرد:

4. Web Cats. www. Light. com/ webcats
5. Discusion Groups
6. Library soft ware

1. Inter library loan
2. WWW. Konbib. nl. home/fe. html
3. Password

از دیگر امکانات در نظر گرفته شده در این راهنما امکان دسترسی به سیاهه نرم‌افزارهای فهرست پیوسته در محیط شبکه است. به طوری که از طریق نمایه در نظر گرفته شده برای نمونه می‌توان از اینکه چه نرم‌افزاری توسط چه کتابخانه‌هایی برای ارائه فهرست پیوسته در محیط شبکه به کار گرفته شده‌اند آگاهی حاصل کرد.

همچنین با متصل شدن به صفحه اصلی^۱ شرکت‌های ارائه‌دهنده نرم‌افزارهای فهرست پیوسته در محیط شبکه می‌توان امکانات و قابلیت‌های نرم‌افزارهای آنها را بررسی نمود.

از دیگر خدمات ارزشمند راهنمای شبکه کنتر که می‌تواند مورد استفاده کتابداران قرار گیرد امکان دسترسی به اطلاعات جامعی در زمینه‌های گوناگون مثل: مدیریت دانش، منابع مرجع پیوسته، نشر الکترونیکی در شبکه، تحویل مدرک، ارزیابی سایت-های شبکه، حق مؤلف، آموزشی مبتنی بر رایانه تحت عنوان مرکز منابع کتابدار^۲ است.

۲. لیب دکس^۳

پایگاه لیب دکس یکی دیگر از برجسته‌ترین پایگاه‌ها برای شناسایی و دسترسی به فهرست پیوسته کتابخانه‌ها و ناشران سراسر جهان در شبکه جهانی به شمار می‌رود. از طریق جستجو در این راهنما و پایگاه می‌توان به سایت شبکه و یا فهرست پیوسته حدود ۱۷ هزار کتابخانه در سراسر جهان دسترسی پیدا کرد. برای مثال با وارد کردن کلیدواژه شریف^۴ در کادر جستجوی این پایگاه عنوان سایت کتابخانه دانشگاه

شریف ظاهر می‌گردد و می‌توان از این طریق به فهرست کتابخانه و یا سایت کتابخانه دانشگاه صنعتی شریف دسترسی پیدا کرد.

از دیگر خدمات و قابلیت‌های این پایگاه می‌توان به امکان دسترسی به فهرست پیوسته کتابخانه‌های ۶۰ کشور از طریق نمایه‌های جغرافیایی پایگاه اشاره کرد. برای مثال با انتخاب کردن نام ایران، در نمایه جغرافیایی پایگاه، فهرست ۶ کتابخانه دانشگاهی شامل: دانشگاه فردوسی مشهد، صنعتی شریف، صنعتی امیرکبیر، دانشگاه آزاد اسلامی، شهید بهشتی و صنعتی اصفهان ظاهر می‌شوند.

از دیگر امکانات پایگاه لیب دکس می‌توان به امکان دسترسی به فهرست پیوسته حدود ۷ هزار ناشر در سراسر جهان از طریق جستجوی نام ناشران و دسترسی به سیاهه نرم‌افزارهای فهرست پیوسته و شرکت‌های ارائه‌دهنده آنها اشاره کرد.

۳. لیب وب^۵

از دیگر راهنماهای پیوسته برای دسترسی به فهرست پیوسته کتابخانه‌ها راهنمای لیب وب است. این راهنما اطلاعات بیش از ۳۰۰۰ صفحه شبکه کتابخانه‌ها را در بیش از ۹۰ کشور جهان پوشش می‌دهد. این راهنما فهرست کتابخانه‌های آمریکا، آسیا، آفریقا، استرالیا، اروپا، کانادا، نیوزلند، آمریکای جنوبی و مرکزی و غیره را شامل می‌شود.

در این راهنما جستجو برای شناسایی و دسترسی به فهرست پیوسته کتابخانه‌ها می‌تواند از طریق انتخاب

4. Sharif

5. Lib Web. <http://sunsite. Berkeley. Edu/ libweb>

1. Home Page

2. Librarians Resource Center

3. Libdex. www. Liblex. com

نتیجه‌گیری

امروزه ظهور فن‌آوری‌های نوینی مثل اینترنت و خدمات گسترده آن بالاخص شبکه مفهوم فهرست همگانی را متحول کرده است. بنابراین امروزه بیشتر کتابخانه‌ها در سراسر جهان فهرست پیوسته خود را از طریق شبکه جهانی در دسترس عموم قرار داده‌اند.

فهرست‌های پیوسته همگانی قابل دسترس در محیط شبکه، وابستگی کمتری به ساختار سنتی نمایش اطلاعات کتابشناختی دارند.

آنها بیشتر به فرآیند دسترسی کارآمد و مناسب به اطلاعات مرتبط به هر شکل و هر کجا تأکید دارند. در این میان آنچه باعث گرایش اکثر کتابخانه‌ها به محیط شبکه شده قابلیت فرامتنی و چندرسانه‌ای آن برای ارسال و دریافت اطلاعات است.

در حال حاضر اغلب فهرست‌های پیوسته محیط شبکه از قابلیت فرامتنی در رکوردهای کتابشناختی به عنوان ابزاری برای دسترسی به دیگر رکوردهای مرتبط و یا اطلاعات تمام‌متن استفاده کرده‌اند و برخی دیگر علاوه بر اطلاعات کتابشناختی، امکاناتی را برای دسترسی به اطلاعات چندرسانه‌ای (صوت، تصویر، صدا) پیش‌بینی و لحاظ کرده‌اند.

لذا همگی این موارد از عواملی است که باعث گرایش اکثر کتابخانه‌ها به این محیط جدید شده است. در واقع آنها در حال گذار از فهرست‌های همگانی سنتی به فهرست‌های پیوسته در محیط شبکه جهانی هستند و این محیط جدید را به عنوان بهترین بستر برای در دسترس قراردادن اطلاعات مجموعه‌های خود مورد تشخیص قرار داده‌اند.

بنابراین کتابخانه‌های ایران نیز می‌توانند با الگو گرفتن از فهرست‌های پیوسته موجود در محیط شبکه و

مناطق جغرافیایی و یا به صورت کلیدواژه‌ای انجام شود.

برای مثال با انتخاب کتابخانه‌های آسیا فهرستی از کتابخانه‌های ملی، دانشگاهی، عمومی، تحقیقاتی در کشورهای آسیایی ظاهر می‌گردد که با انتخاب هر یک از آنها می‌توان به سایت شبکه و یا فهرست پیوسته کتابخانه مورد نظر دسترسی پیدا کرد.

۴. راهنمای فهرست پیوسته کتابخانه‌های ملی دنیا^۱

این راهنما یکی از مناسب‌ترین سایت‌های وب برای دسترسی به فهرست‌های پیوسته کتابخانه‌های ملی در سراسر جهان به شمار می‌رود. این راهنما فهرست پیوسته حدود ۵۶ کتابخانه ملی معتبر از سراسر جهان را در اختیار جستجوگر قرار می‌دهد.

از مزایا و قابلیت‌های برجسته این راهنما این است که علاوه بر ارائه امکانات دسترسی به فهرست‌های پیوسته کتابخانه اطلاعات ارزشمند دیگری مثل واسط زبان فهرست پیوسته در شبکه و یا تلنت^۲ و همچنین نحوه جستجو در فهرست پیوسته هر کدام از کتابخانه‌ها و بالاخره قابلیت‌های هر کدام از فهرست‌های پیوسته نظیر: پیوندهای فرامتنی، استفاده از جلوه‌های گرافیکی و تصویری، دسترسی به اطلاعات چندرسانه‌ای امکانات جانبی دیگر مثل استفاده از پست الکترونیکی و نمایش فرمت‌های مختلف مارک، یونی مارک و غیره در اختیار کاربر قرار می‌دهد.

1. www. Library. Uq.edu/ssah/jeast
2. Telenet

۳. فتاحی، رحمت‌الله. "فهرست‌های کامپیوتری و تفاوت آن با برگه‌دان". فصلنامه کتاب، دوره پنجم، شماره دوم بهار و تابستان ۱۳۷۳، ص ۳۵-۴.
۴. فتاحی، رحمت‌الله. "فهرست‌های کامپیوتری نسل چهارم". پیام کتابخانه، دوره پنجم، شماره ۱ و ۲ بهار و تابستان ۱۳۷۴، ص ۲۶-۳۶.
۵. کوشا، کیوان. "فهرست‌های همگانی و شبکه جهانی وب، فهرست‌های رایانه‌ای". مجموعه مقالات همایش کاربرد و توسعه فهرست‌های رایانه‌ای در کتابخانه‌های ایران، ۲۷ و ۲۸ آبان ۱۳۷۸ به کوشش رحمت‌الله فتاحی. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، تهران مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهاد کشاورزی، ۱۳۷۹، ص ۱۶۱-۱۸۲.

6. Library Online Public Access catalogs: (OPACS) [online] available at: <WWW. Itcompany. Com/inforetriever/opac/htin>. Accessed: [25 mar 2003].
7. Online catalogs directory: [online] available at: < WWW. Directory. Google.com/Top/reference/libraries / online-cat alogs/ Directories. Access in: [5 Apr 2003].
8. Online Public Access Catalog Display Format, Encyclopedia of library and Information Science. Edited by Allen Kent Harold Lancour. New Yourk: Marcal Dekker, 1996. vol: 38. P: 325-331.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

۱. "پژوهشنامه اطلاع‌رسانی"، سال سوم، شماره سوم، آبان ۱۳۷۸، ص ۸-۳.
۲. رودلی، جنیفر. "هزینه تحویل الکترونیکس اسناد و مدارک مرزهای نو در اطلاع‌رسانی". گزیده مقالات هجدهمین کنفرانس بین‌المللی اطلاع‌رسانی پیوسته لندن ۱۹۹۴ به کوشش علی‌اصغر شیری، علیرضا بهمن‌آبادی، مازیار امیرحسینی. تهران: چرتکه، ۱۳۷۵، ص ۱۲۶-۱۱۱.